

В. П. Козирєва,
кандидат юридичних наук,
доцент
А. П. Гаврилiшин,
кандидат юридичних наук,
доцент

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КЕРУЮЧОГО ІНОЗЕМНОЮ ПРОЦЕДУРОЮ БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ

У статті розглядається правове регулювання керуючого іноземною процедурою банкрутства у справах про банкрутство та здійснення співробітництва з іноземними судами на основі Закону та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Ключові слова: іноземна процедура банкрутства, керуючий іноземною процедурою банкрутства, іноземний суд, господарський суд, Закон.

В сучасних умовах розвитку економічних відносин все актуальнішою стає проблема правового регулювання транскордонної неспроможності – банкрутства юридичних осіб, що обумовлено зростанням зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів господарювання різних держав, інтеграційними процесами світового та регіонального масштабів.

Стрімкий розвиток відносин у сфері міжнародного економічного співробітництва збільшив кількість спорів, які виникають між суб'єктами господарської діяльності, особливо пов'язаних з їх банкрутством.

Розв'язання відповідної категорії спорів зумовлена необхідністю пошуку адекватного та ефективного способу поєднання особливостей процедури вирішення спору в межах національної юрисдикції позивача; відповідача чи держави, виконання зобов'язань з досягненням своєрідного інтересу та встановлення справедливості [2, с. 44].

Певну увагу проблемам транскордонної неспроможності у своїх працях приділили такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Л. П. Ануфрієв, О. М. Бірюков, Є. А. Васильєв, В. В. Джунь, Б. М. Поляков, В. В. Степанов та інші. Проте в їх працях не достатньо висвітлено участь іноземного керуючого у справах про банкрутство на території України.

Відомо, що розвиток господарської діяльності пов'язаний з проблемами неплатоспроможності та банкрутства, як в Україні так і за її межами.

У зв'язку з цим, інтеграція українського законодавства про неплатоспроможність та банкрутство до стандартів Європейського Союзу та загально визнаних керівних засад у цій сфері є

однією із важливих процедур успішного розвитку ринкових відносин в Україні, приближення її економіки до європейського господарства.

Розвиток законодавства про неплатоспроможність та банкрутство викликав потребу вироблення певних типових правил, необхідних при вирішенні справ про банкрутство між господарюючими суб'єктами різних держав. Таким законодавчим актом став прийнятий у м. Вена (Австрія) 30 травня 1997 року типовий закон ЮНІСТРАЛ «Про транскордонну неспроможність» та Регламент ЄС 1346/2000 від 29 травня 2000 року, який вступив у дію 31 травня 2002 року.

На підставі зазначених нормативних актів в державах Європейського Союзу вирішується питання, пов'язані з транскордонним банкрутством.

Прагнення України ввійти в Європейський Союз зумовило необхідність внесення в національне законодавство нових положень про транскордонне банкрутство.

У зв'язку з чим законодавець 22.12.2011 року в Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі Закон) ввів новий дев'ятий розділ «Процедури банкрутства пов'язані з іноземною процедурою банкрутства» [1].

Передбачено, що положення розділу дев'ятого Закону не застосовується до процедури банкрутства банків та інших фінансових установ України.

Процедури банкрутства, пов'язані з іноземними провадженнями застосовуються за принципом взаємності. Взаємність вважається чинною, якщо буде встановлено, що міжнародними договорами України з іншими державами, згода

на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, передбачена можливість такого співробітництва іноземної держави з Україною.

Міжнародні аспекти банкрутства не застосовуються господарськими судами, якщо їх застосування суперечить публічному порядку, суверенітету та основними принципами законодавства України.

Принцип взаємності застосовується у випадках якщо:

– до господарського суду у провадженні якого знаходиться справа про банкрутство, подано заяву іноземним арбітражним керуючим щодо визнання іноземного провадження та судової допомоги або надійшло звернення іноземного суду щодо співробітництва у зв'язку з іноземним провадженням у справі про банкрутство;

– господарським судом, у провадженні якого знаходиться справа про банкрутство, надіслано звернення, чи арбітражним керуючим подано заяву до іноземного суду щодо визнання провадження, порушеного відповідно до Закону, а також щодо судової допомоги та співробітництва у зв'язку з провадженням у справі про банкрутство на території України;

– до господарського суду подано заяву керуючого іноземною процедурою банкрутства щодо визнання іноземної процедури банкрутства, а також щодо судової допомоги та співробітництва у зв'язку з іноземною процедурою банкрутства (ч. 2 ст. 119 Закону).

У міжнародній практиці винесення судових рішень про визнання боржника банкрутом найпоширенішою є проблема, що пов'язана з порушенням двох і більше проваджень стосовно одного і того боржника у різних державах. Виникає питання, яке із проваджень є основним? Тобто, визначення та встановлення місцезнаходження «центру основних інтересів боржника». Чіткого визначення цього поняття немає в науковій літературі. Проте в ст. 16(3) Типового закону ЮНСІТРАЛ передбачено, що «в разі відсутності доказів протилежного, зареєстрований офіс боржника або звичайне місце проживання – у випадку фізичної особи, вважається центром основних інтересів боржника». Аналогічне положення міститься у ст. 3 Регламенту ЄС.

На нашу думку, виходячи з вищевказаних положень, які дозволяють здійснювати паралельні провадження було б доцільно застосовувати метод єдиного провадження, який дозволяє порушувати і реалізовувати справу про банкрутство в одному місці (за місцем перебування боржника або місцем ведення основного бізне-

су). Цей метод має явні переваги перед методом паралельних проваджень, оскільки застосовуються єдині правила провадження, все майно боржника враховується в одному місці, всі кредитори приймають участь в судових процедурах на рівних правах. Господарські суди мають право не застосовувати положення дев'ятого розділу Закону, якщо іноземний суд відмовився співпрацювати з господарським судом чи арбітражним керуючим.

Разом з тим, на нашу думку, досить доречним було б визначення в Законі дефініції «транскордонна неспроможність», оскільки таке поняття існує в міжнародних актах про банкрутство.

Під іноземною процедурою банкрутства розуміється – провадження у справі про банкрутства, що здійснюється в іноземній державі відповідно до її законодавства. Тобто в цьому визначенні закладено принцип поширення юрисдикції іноземного суду на правовідносини, що виникають в іншій державі, і застосування права іноземної держави на території цієї держави.

Суд будь-якої іноземної держави відповідно до свого національного законодавства має право порушити провадження (іноземне провадження) у справі про банкрутство суб'єкта господарювання, в тому числі резидента України, і призначити «свого» іноземного керуючого тобто, який з моменту винесення ухвали саме іноземним судом стає посадовою особою українського суб'єкта господарювання.

Законом введено поняття керуючий іноземною процедурою банкрутства, під яким розуміється особа, що призначена рішенням іноземного суду в межах іноземної процедури банкрутства на певний час та уповноважена керувати господарською діяльністю або реорганізацією чи ліквідацією боржника в інших державах.

Керуючий іноземною процедурою банкрутства наділений наступними повноваженнями: для реалізації своїх прав та обов'язків має підтвердити свої повноваження; діяти сумлінно та розумно; невиконання або неналежне виконання обов'язків, що завдало значної шкоди кредиторам чи боржнику може бути підставою для відсторонення його від провадження, про що господарський суд виносить ухвалу, яка надсилається особі, яку він представляє та може бути притягнутий до відповідальності відповідно до Закону; зобов'язаний додавати до заяв та документів їх переклад українською мовою, а під час здійснення процедур у господарському суді користу-

ватися послугами перекладача за власний рахунок.

Законом передбачено порядок визнання іноземної процедури банкрутства та керуючого цією процедурою. З цією метою він подає до господарського суду, яким здійснюється провадження у справі про банкрутство, письмову заяву про визнання іноземного провадження, у рамках якого він був призначений, до прийняття цим судом рішення по суті (затверджено мирову угоду, план санації, ліквідаційну процедуру). Заява складається державною мовою у якій здійснюється іноземне провадження у справі про банкрутство. Обов'язково додається текст заяви українською мовою.

При умові, що заява і всі додані до неї документи оформлені відповідно до встановлених вимог, господарський суд не пізніше як на третій день з дня їх надходження приймає ухвалу про прийняття заяви до розгляду.

Законом визначений перелік заходів судової допомоги керуючому іноземною процедурою банкрутства. На підставі письмової заяви керуючого іноземною процедурою банкрутства господарський суд вживає заходи щодо захисту активів боржника або інтересів кредиторів; здійснює заходи щодо забезпечення збору доказів або витребування інформації про активи, ділові операції, права, обов'язки або відповідальність боржника.

Передбачено, що господарський суд може відмовити в наданні судової допомоги якщо вона буде заважати веденню основного провадження у справі про банкрутство в Україні.

При наявності або відсутності заперечень проти поданої заяви суддя у встановлений строк виносить ухвалу, в якій визначає час і місце судового розгляду заяви, про що керуючий іноземною процедурою банкрутства і боржник повідомляються письмово протягом трьох днів з дня винесення ухвали.

За заявою сторін, при наявності поважних причин суд може перенести час розгляду заяви. Необхідно зазначити, що неявка сторін без поважних причин у судові засідання не є перешкодою для розгляду заяви. При умові, що сторони були належним чином повідомлені про судові засідання.

У Законі передбачені певні підстави для відмови в задоволенні заяви про визнання іноземної процедури банкрутства.

Загальне правило говорить про те, що такі заяви не задовольняються у випадках, передбачених міжнародними договорами України, а також якщо такі випадки не передбачені, то ними

можуть бути: рішення іноземного суду щодо відкриття іноземної процедури банкрутства, згідно із законодавством держави на території якої воно прийнято, не набрало законної сили; сторони, стосовно якої відкрито іноземну процедуру банкрутства, не була належним чином повідомлена про розгляд справи; господарським судом України вже винесена ухвала щодо визнання іноземної процедури банкрутства на тих самих підставах, що набрали законної сили; іноземна процедура банкрутства стосується боржника, створеного відповідно до законодавства України; затверджено провадження про банкрутство боржника щодо якого надійшла заява; пропущено, встановлений законодавством України строк пред'явлення рішення іноземного суду до виконання в Україні; виконання такого рішення суперечить публічному порядку, суверенітету та основним принципам законодавства України.

При усуненні зазначених підстав керуючий іноземною процедурою банкрутства може повторно звернутися до господарського суду із заявою про визнання іноземної процедури банкрутства.

У випадках, якщо господарський суд задовольняє заяву про визнання іноземної процедури банкрутства, то виносить ухвалу в якій зазначається: повне найменування або ім'я боржника, щодо якого порушено провадження про банкрутство; повне найменування або ім'я керуючого іноземною процедурою банкрутства, його місцезнаходження або проживання; статус іноземної процедури банкрутства відповідно до положень Закону.

Ухвала про визнання або відмова у визнанні іноземної процедури банкрутства може бути оскаржена в порядку і строки передбачені ГПК України. Копія такої ухвали надсилається судом керуючому іноземної процедури банкрутства і боржнику у триденний строк з дня винесення.

Законом передбачені підстави для зміни чи скасування ухвали господарського суду про визнання іноземної процедури банкрутства. До таких підстав відносяться: неправильне застосування норм матеріального або процесуального права; зміна чи припинення обставин, якими суд керувався під час винесення ухвали.

Після визнання іноземної процедури банкрутства для захисту активів боржника або інтересів кредиторів суд на підставі заяви керуючого іноземної процедури банкрутства може надати такі види допомоги: зупинити провадження у справі про банкрутство або інші процесуальні дії стосовно активів, прав, зобов'язань

або відповідальності боржника, за умови, що вчинить усі необхідні заходи щодо гарантії задоволення інтересів кредиторів в Україні; зупинити право розпорядження будь якими активами боржника; продовжити надання судової допомоги, передбаченої Законом: надати додаткову судову допомогу, передбачену Законом: надати додаткову судову допомогу відповідно до національного законодавства або міжнародних договорів України.

Надання судової допомоги припиняється з дня включення вимог кредиторів за іноземним провадженням до реєстру вимог кредиторів, затвердженого у провадженні про банкрутство боржника, про що виноситься відповідна ухвала. Внесення змін до плану санації боржника після визнання господарським судом іноземного провадження здійснюється відповідно до положень Закону.

Передбачено, що заява про надання судової допомоги складається офіційно державною мовою держави, від якої виступає керуючий іноземною процедурою банкрутства. Обов'язково до заяви додається її переклад українською мовою.

Заява повинна бути укладена в письмовій формі і містити наступну інформацію: найменування господарського суду, до якого подається заява; ім'я (найменування) керуючого іноземної процедури банкрутства, що подає заяву, із зазначенням його місця проживання (перебування) або місцезнаходження; назва справи, у якій подано заяву про судову допомогу; суть клопотання і необхідна для його виконання інформація у тому числі щодо осіб, яких можуть стосуватися заходи судової допомоги; необхідність забезпечення конфіденційності подання заяви та відомостей, одержаних під час надання допомоги; перелік процесуальних дій, що належить вчинити.

При виконанні вимог передбачених у заяві господарський суд керується національним законодавством.

За результатами розгляду заяви про надання допомоги господарський суд виносить ухвалу, копія якої надсилається протягом трьох днів керуючому іноземною процедурою банкрутства.

Господарський суд під час прийняття рішення про надання судової допомоги, відмові в її наданні, припинення її надання повинен пересвідчитися, що не будуть порушені права власності та інші речові права кредиторів, боржника, інших заінтересованих осіб.

На підставі заяви керуючого іноземною процедурою банкрутства господарський суд

може змінити зміст чи припинити надання судової допомоги.

Слід зазначити, що під час провадження у справі про банкрутство яке є основним чи похідним щодо іншого іноземного провадження:

– господарський суд за принципом взаємності повинен співпрацювати з іноземними судами або іноземними керуючими іноземною процедурою банкрутства шляхом судових доручень арбітражному керуючому;

– арбітражний керуючий має право під час виконання своїх функцій співпрацювати з іноземними судами та керуючими іноземною процедурою банкрутства;

– арбітражний керуючий зобов'язаний невідкладно письмово повідомити господарський суд про свою співпрацю з іноземним судом чи керуючим іноземною процедурою банкрутства.

Така співпраця може здійснюватися наступним шляхом:

– вчинення дій в іноземній державі;

– передача інформації іноземному суду чи керуючому іноземною процедурою банкрутства, якщо передача такої інформації не заборонена законом;

– координація дій з управління активами та господарською діяльністю боржника;

– координація дій з надання судової допомоги під час здійснення провадження у справах про банкрутство стосовно одного і того самого боржника.

У випадку якщо дії, що вчиняються в порядку співробітництва, можуть заподіяти шкоду інтересам кредиторів чи боржника господарський суд за власною ініціативою чи за заявою будь якої із сторін ухвалою може зупинити чи заборонити відповідні дії.

Під час одночасного здійснення провадження у справі про банкрутство, порушеного в Україні та іноземної процедури банкрутства і вони є взаємопов'язаними, господарський суд надає судову допомогу, дотримуючись таких вимог:

– якщо заява про визнання іноземної процедури банкрутства подається після порушення провадження у справі про банкрутство в Україні, надання судової допомоги не повинно виключати можливість задоволення вимог вітчизняних кредиторів;

– якщо провадження у справі про банкрутство порушується після визнання чи подання заяви про визнання іноземної процедури банкрутства, судова допомога переглядається, змінюється або припиняється якщо вона несумі-

сна із провадженням у справі про банкрутства відповідно до Закону.

У разі визнання кількох іноземних процедур банкрутства стосовно одного і того самого боржника господарський суд надає судову допомогу дотримуючись наступних вимог:

– надання судової допомоги керуючому іноземною процедурою банкрутства похідної іноземної процедури банкрутства повинно бути узгоджене з наданням допомоги під час основної іноземної процедури банкрутства;

– якщо після визнання похідної іноземної процедури банкрутства визначається інша похідна іноземна процедура банкрутства, господарський суд надає, змінює або припиняє надання судової допомоги з метою узгодження таких проваджень.

Отже, виплати в рамках провадження, що проводиться одночасно здійснюється наступним чином. Кредитор, який отримав часткове відшкодування за своєю вимогою і в рамках іноземної процедури банкрутства, не може отримати

відшкодування за тією самою вимогою в рамках вітчизняного провадження у справі про банкрутство стосовно того самого боржника до того часу поки відшкодування іншим кредитором тієї самої черги буде в пропорційному відшкодуванні меншим, ніж відшкодування, що вже отримане цим кредитором.

Безумовно, що практичне застосування положень дев'ятого розділу Закону викличе певні труднощі, але це є першим кроком вирішення транскордонного банкрутства.

Література

1. Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: Закон України від 22.12.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999 р. – № 42-43. – Ст. 378.

2. Притика Ю.Д. Міжнародний комерційний арбітраж: питання теорії та практики/ Ю.Д. Притика. – К. : «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 516 с.

В. П. Козирева, А. П. Гаврилишин

Правовая регуляция управляющего иностранной процедурой банкротства в Украине

В статье рассматривается правовое регулирование участия управляющего иностранной процедурой банкротства по делам о банкротстве, та здійснення співробітництва з іноземними судами на основі Закону та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

V. P. Kozireva, A. P. Gavrilishin

Legal adjusting of manager of foreign procedure of bankruptcy in Ukraine

In the article is examined the legal adjusting of participation of manager by foreign procedure of bankruptcy in matters of bankruptcy and realization of collaboration with foreign courts on the basis of Law and international agreements, consent to obligation of which was given by the Verkhovna Rada of Ukraine.